

20 Σεπτεμβρίου 2015

Η είσοδος του ελευθεροτεκτονισμού στη ρωσική κοινωνία (Γεώργιος Δ. Παναγόπουλος, Επίκουρος Καθηγητής Ανώτατης Εκκλησιαστικής Ακαδημίας Βελλάς)

[/ Πεμπτούσια](#)



[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://bitly.com/1iwZoja>]

Δεν είμαι σε θέση να κρίνω το ισχυρισμό αυτό, γιατί δεν μπορώ να εικάσω το βάθος διείσδυσης του μασονισμού στη Ρωσία υπό διαφορετικές συνθήκες, ούτε να εκτιμήσω την επαναστατική δυναμική που θα εξέλυε. Μπορώ όμως να προσθέσω το σχόλιο ότι η παγίδευση της ρωσικής μοναρχίας στη διελκυστίδα μεταξύ αντίδρασης και αργοπορημένων μεταρρυθμίσεων υπέσκαψε αναπόδραστα τα θεμέλιά της. Έτσι μπορεί στις αρχές του 19ου να απέφυγε μια ιακωβινική επανάσταση γαλλικού τύπου, όμως η κατά Χέγκελ «ειρωνεία της Ιστορίας» της επεφύλασσε στις αρχές του 20ου αιώνα το μοιραίο χτύπημα από τους «νεοϊακωβίνους» του Μπολσεβικισμού.



Ένας γερασμένος γραφειοκρατικός μηχανισμός, που αναπαρήγαγε ένα μίζερο ανθρωπότυπο (ο Ντοστογιέφσκι τον αναπαριστά με μαεστρία στα έργα του), μία άρχουσα ελίτ τραγικά αποκομμένη από τα δεινά προβλήματα των λαϊκών στρωμάτων και την Ορθόδοξη Παράδοση και μια εξουσία που κι όταν ακόμα κατανόησε με μεγάλη καθυστέρηση την ζωτική ανάγκη άρσης των εμποδίων της κοινωνικής προόδου (άρση δουλοπαροικίας το 1861, φιλελευθεροποίηση το 1905), δεν κατάφερε να απαλλαγεί από το φετίχ της ιεροποιημένης «αυτοκρατίας», δεν χρειάστηκαν παρά δύο μόνον φυσήματα επαναστατικού ανέμου (1905 και 1917) για να καταρρεύσουν ως το έσχατο λείψανο δεσποτισμού στη γηραιά ήπειρο. Το ότι ένα μεγάλο μέρος της επίσημης ιεραρχίας της Ρωσικής Ορθόδοξης Εκκλησίας συμπορεύτηκε με την θνήσκουσα μοναρχία προς την καταστροφή αποκαλύπτει, εν μέρει τουλάχιστον, την «κρίση της προφητείας» σε μια εποχή που η ανόθευτη ησυχαστική Παράδοση της Ορθοδοξίας διασωζόταν σε λίγα μόνον μοναστικά κέντρα (μεταξύ των οποίων ξεχώριζε η περίφημη Μονή της Όπτινα) και επρόκειτο και πάλι να σφραγιστεί στα πρόσωπα των αναρίθμητων γνωστών και άγνωστων Νεομαρτύρων, που θα καλούνταν στα χρόνια του «ερυθρού τρόμου» που ακολούθησαν να δώσουν την καλή μαρτυρία.

Και μπορεί να είναι αλήθεια ότι ο κοινωνικοοικονομικός εκσυγχρονισμός της Ρωσίας (κάποιοι μίλησαν για «μερικό» ή «αμυντικό εκσυγχρονισμό»), ακριβώς επειδή κατευθυνόταν από το κράτος και όχι μια εύρωστη αστική τάξη που επένδυε τα πλεονάσματά της, οδήγησε στη διαμόρφωση μιας ιδιάζουσας κοινωνικής δομής, όπου το παλιό και το νέο συνυπήρχαν χωρίς τον ενδιαμέσο κρίκο μιας

ισχυρής μεσαίας τάξης με αποτέλεσμα, όπως είχε διαβλέψει ο Λ. Τρότσκι, το οικοδόμημα να απειλείται από αστάθεια, εν τούτοις η ιδιάζουσα αυτή κατάσταση αποτελούσε από μόνη της αναγκαία αλλά όχι και ικανή αιτία κοινωνικοανατρεπτικής επανάστασης. Όπως έχει δείξει ο Όστερχάμελ (σε ένα εκπληκτικό ιστορικό μελέτημά του για τον 19^ο αιώνα), και άλλα κράτη γνώρισαν, την ίδια χρονική περίοδο με τη Ρωσία, έναν ραγδαίο εκσυγχρονισμό της οικονομίας και των υποδομών τους, κινητήριοις μοχλός του οποίου ήταν το κράτος και όχι μια εύρωστη αστική τάξη· όμως σε κανένα εξ αυτών τα πράγματα δεν οδηγήθηκαν σε επανάσταση αναιρετική του συνόλου του κοινωνικοοικονομικού οικοδομήματος.

Είναι με άλλα λόγια αδιαμφισβήτητο ότι η κοινωνικοοικονομική φυσιογνωμία της τσαρικής αυτοκρατορίας ήταν ατυπική συγκρινόμενη με τις δυτικές δυνάμεις· επιπλέον, στα προβλήματα που συνδέονταν με τις εγγενείς στρεβλώσεις -ανάμεσα στα οποία φιγουράρει ως τρομακτικότερο το μεγαλύτερο στον κόσμο εξωτερικό χρέος στις αρχές του 20^{ου} αιώνα- ήλθε να προστεθεί ο αστάθμητος παράγοντας μιας ασυνήθους δημογραφικής μεγέθυνσης (ο πληθυσμός της αυτοκρατορίας αυξήθηκε μεταξύ των ετών 1890 - 1914 κατά εξήντα ένα εκατομμύρια, όπως μας ενημερώνει ο Πωλ Κένεντι). Εν τούτοις, το πρόβλημα της Ρωσίας ήταν πρωτίστως πολιτισμικό και πνευματικό, κάτι που υπαινίχθηκα μόλις ανωτέρω: Όταν οι φορείς εξουσίας, οι κοινωνικοί παράγοντες, και η πλειοψηφία των πνευματικών δυνάμεων (ο Γκράμσι θα έκανε λόγο εδώ για «παραδοσιακούς διανοούμενους» εννοώντας πρωτίστως τους... παπάδες) αδυνατούν να μιλήσουν μια κοινή γλώσσα υφασμένη στον καμβά της οικείας παράδοσης αλλά και εμπλουτισμένη από τη δημιουργική πρόσληψη καινούργιων ερεθισμάτων, τότε το ανασοποιητικό σύστημα του κοινωνικού οργανισμού εξασθενεί μέχρις ολικής φθίσεως. Δεν πρόκειται για απόρροια απλώς μιας αντίφασης μεταξύ παραγωγικών δυνάμεων και παραγωγικών σχέσεων που προκαλείται ντετερμινιστικά και οδηγεί αναπόδραστα σε επαναστατική λύση-σύνθεση, αλλά για «κρίση της προφητείας».

Η Ιστορία δεν είναι ο άθραυστος νάρθηκας στον οποίο ενθηκεύεται με όρους αρχαιοελληνικής ειμαρμένης η «ανθρώπινη κατάσταση». Μπορεί οι εκάστοτε δομοϊστορικές συντεταγμένες να ορίζουν μεν ένα ανυπέρβλητο πλαίσιο, στα όριά του όμως η ελευθερία των δρώντων ιστορικοκοινωνικών υποκειμένων επ' ουδενί αίρεται (καταργείται) ολοκληρωτικά· μάλλον «αίρεται» («υψώνεται») ή «καθαίρεται» (ηττάται) στο μέτρο που καταξιώνεται ή διαψεύδεται στη διαλεκτική συνάρθρωσή της με την εκάστοτε κοινωνική και οικονομική συγκυρία.

Εν τέλει το δίδαγμα από την ρωσική ιστορία είναι διαχρονικά επίκαιρο και καθοδηγητικό για την σύγχρονη ελληνική «ατυπική περίπτωση»: Δεν αρκούν τα κατασταλτικού τύπου μέτρα εναντίον των εχθρών της πατρίδας και της

πνευματικής παράδοσης ενός λαού· ούτε συμβάλλουν κατά τι στην αντιμετώπιση οριακών απειλών οι αοριστολογικές ρητορικές εξάρσεις. Χρειάζεται επιπλέον τόσο η ηγεσία (πολιτική, εκκλησιαστική και κοινωνική) όσο και το λαϊκό σώμα να ψυχανεμίζονται με διάθεση ρεαλισμού τα μηνύματα των καιρών αλλά και να αναγνωρίζουν **με οίστρο μετανοίας** τις ελλείψεις τους προκειμένου να τις θεραπεύσουν πριν μετασχηματιστούν σε μοιραίο για την κοινωνία καρκίνωμα.